

UYUŞMAZLIK – ÇATIŞMA – KRİZ EKSENİNDE

DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞI ve TÜRKİYE

Fuat Aksu
2014

*Analysis of Decision Making and Crisis Management
Processes During Turkish Foreign Policy Crises*
TÜBİTAK 1001 112K172-Project
www.tfp crises.org
www.tdpk rizleri.org

ISTANBUL - TURKEY

TÜRK DIŞ POLİTİKASI KRİZ İNCELEMELERİ
Crisis Analysis in Turkish Foreign Policy

4.ULUSLARARASI KIBRIS SEMPOZYUMU

FUAT AKSU

TÜRK DIŞ POLİTİKASI KRİZ İNCELEMELERİ
Crisis Analysis in Turkish Foreign Policy

Fuat Aksu

2014 ©

*Analysis of Decision Making and Crisis
Management Processes During Turkish Foreign
Policy Crises*

TÜBİTAK 1001 112K172-Project

www.tfpcrises.org

www.tdpkrizleri.org

4.ULUSLARARASI KIBRIS SEMPOZYUMU, 16-18 Ekim 2014, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa, KKTC

*This paper/presentation is supported by the Scientific and Technological Research Council of Turkey-TÜBİTAK 1001 Project
(Project No.:112K172)*

Uyuşmazlık, Çatışma, Kriz Kavramları

Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı-Çatışması Hangi Düzeyde Ele Alınabilir?

Çatışma – Kriz İlişkisi

“Tekrarlayan Çatışmalar/ Protracted Conflict” kavramı; Tekrarlayan Çatışmalar İçinde Ortaya Çıkan Krizler

Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı: Düzey tartışması

- **Yerel** (Kıbrıs Adası) / Kıbrıs Türk Toplumunu – Kıbrıs Rum Toplumunu
- **Ulusal** (Türkiye-Yunanistan) / (KKTC-KRY)
(Türkiye-KKTC / Yunanistan-KRY)
- **Bölgesel** (Ortadoğu / Doğu Akdeniz)
- **Uluslararası** Sistem

Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı: Taraf tartışması

- KKTC – KRY
- Türkiye – Yunanistan
- Türkiye – KRY (!)
- Türkiye - KKTC

Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı: Kriz Yönetim Stratejileri

- *Saldırgan*
- *Savunmacı* Kriz Yönetim Stratejileri

Türkiye'nin İzlediği Kriz Yönetim Stratejileri

Krizin askeri şiddet içeren eylemlerle
tırmandırılması / *ESCALATED LEVEL OF
CRISIS WITH VIOLENT MILITARY ACTS*

[LIMITED] WAR

Çatışmanın şiddet iç[er]meyen askeri
eylemlerle desteklenmesi / *ESCALATED
LEVEL OF CONFLICT WITH NON-
VIOLENT MILITARY ACTS*

Kriz / *crisis*

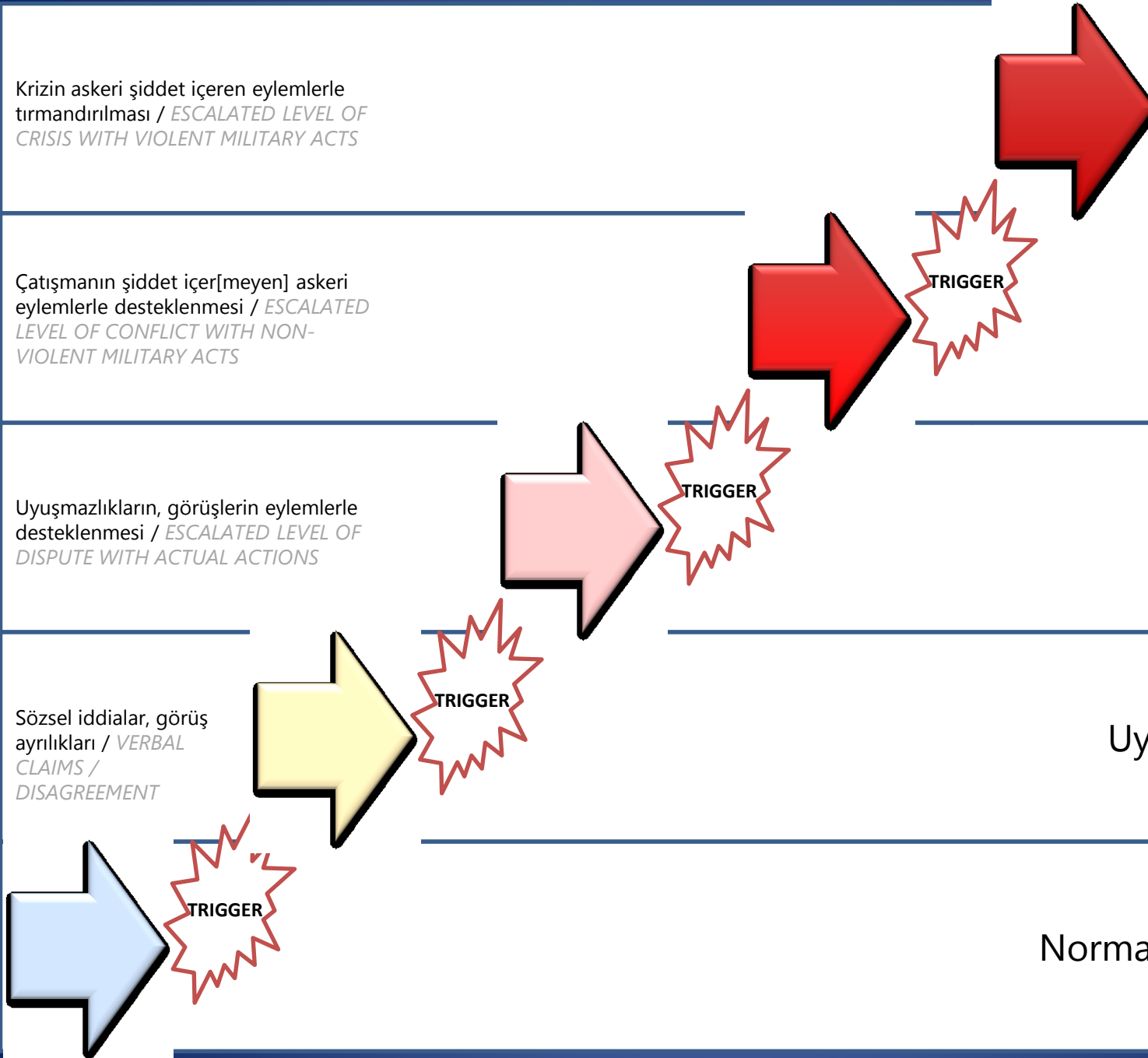
Uyuşmazlıkların, görüşlerin eylemlerle
desteklenmesi / *ESCALATED LEVEL OF
DISPUTE WITH ACTUAL ACTIONS*

Çatışma / *conflict*

Sözel iddialar, görüş
ayrılıkları / *VERBAL
CLAIMS /
DISAGREEMENT*

Uyuşmazlık / *dispute*

Normal / Barışcıl İlişkiler

“Dış Politika Krizi” nasıl tanımlanabilir?

- Karar alıcı aktörün[devletin] dış politika gündemini meşgul eden bir konuda;
 - temel değer ve önceliklerinde bir değişiklik yapmaya zorlayan,
 - karar alıcı bakımından risk, tehlike, tehdit olarak algılanan,
 - bu algısal durum dolayısıyla karar alıcıyı kısıtlı zaman diliminde, mevcut seçenekler arasında bir tercih yapmaya ve karar almaya zorlayan,
 - alacağı karar dolayısıyla doğrudan muhatabı olan aktör ve/ya aktörlerle bir askeri çarpışma-savaş olasılığı içeren
- bu durum karar alıcı aktör açısından krizdir.**

Uyuşmazlık – Çatışma Kriz: Nasıl Adlandırmak Gerekir?

- Doğu Akdeniz Krizi
- Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı
- KRY'nin Doğu Akdeniz'de MEB İlanı ve Ruhsat – Sondaj Faaliyetleri Uyuşmazlığı
- Türkiye – KRY Deniz Yetki alanları Uyuşmazlığı
- KKTC-KRY Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı

Doğu Akdeniz'de sınır uyuşmazlıkları ve deniz yetki alanlarının belirlenmesinde olası sorunlu alanlar

- *Filistin – İsrail Sınırı*
- *İsrail – Lübnan Sınırı*
- *Egemen Üs Bölgelerinin Statüsü*
- *Bölünmüş Kıbrıs*
- *Türkiye-Yunanistan (Ege-Doğu Akdeniz)*

Uyuşmazlığı Tetikleyen Gelişme?

- KRY'nin Doğu Akdeniz'de karasularının dışında Kıbrıs Adası'nın olası MEB alanlarında petrol ve doğalgaz araştırmaları yapacağına dair haberlerin yayınlanması,
- KRY'nin Kıbrıs Adası'nın olası MEB alanlarında sismik araştırmalar yaptırması,
- Ada'nın güney-güneydoğusunda yer alan kıyıdaş ülkeleriyle MEB sınırlarını saptamaya yönelik anlaşmalar imzalaması,

fait a compli / fiili durum yaratma – oldu-bitti

**Tasarlanmış Bir Kriz Örneği Olarak KRY'nin
Doğu Akdeniz MEB Faaliyetleri**

KRY “Doğu Akdeniz MEB Krizi”ni Neden Tasarladı?

- MEB Anlaşmaları, Ruhsat İlanları, Sondaj İzinleri sonrasında Türkiye’nin tepki göstermesini sağlamak,
- Türkiye’nin Tepkisi ile Konuyu Müzakere Zeminine Çekmek,
- Türkiye’yi KRY’ni Fiili-Hukuki Tanımaya Zorlamak,
- Türkiye’nin KRY ile Müzakereyi Kabul Etmemesi Durumunda Uyuşmazlık-Çatışma-Krizi Tırmandıracak Girişimlerini Arttırmak,
- Aşama Aşama Fiili Durumun Kanıksanmasını/Benimsenmesini Gerçekleştirmek

fait a compli / fiili durum yaratma – oldu-bitti

**Tasarlanmış Bir Kriz Örneği Olarak KRY’nin
Doğu Akdeniz MEB Faaliyetleri**

Soru 1:

KRY tek yanlı bir kararla Kıbrıs Adası'nın olası deniz yetki alanlarında sismik araştırma yaptırabilir ve kıyıdaş ülkelerle sınırlandırma anlaşmaları imzalayabilir mi?

Kıbrıs Rum Toplumu (ve Yunanistan)	Evet
Kıbrıs Türk Toplumu (ve Türkiye)	Hayır
BM, AB, Diğer Üçüncü Aktörler	Evet

Soru 2:

KRY'nin aldığı karar ve gerçekleştirdiği anlaşmalar KKTC'yi bağlar mı?

Uyuşmazlığın Doğrudan Tarafı Kim?

- Kıbrıs Türk Toplumu – Kıbrıs Rum Toplumu
- Türkiye – KRY

[Yerelde]

[Ulusal-bölgesel düzlemde]

Uyuşmazlığın Dolaylı Tarafı Kim?

Doğu Akdeniz’de kıyıdar ülkeler
Suriye, Lübnan, İsrail, (Filistin Devleti),
Mısır, Libya, İngiltere, Yunanistan,
[Türkiye]

Uluslararası Örgütler

Avrupa Birliği,
Birleşmiş Milletler

Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı: Düzey tartışması

- **Yerel** (Kıbrıs Adası) / Kıbrıs Türk Toplumı – Kıbrıs Rum Toplumı
- **Ulusal** (Türkiye-Yunanistan) / (KKTC-KRY)
(Türkiye-KKTC / Yunanistan-KRY)
- **Bölgesel** (Ortadoğu / Doğu Akdeniz)
- **Uluslararası** Sistem

Uyuşmazlık nasıl tanımlanıyor?

Taraf		Uyuşmazlığı Tanımlama
KKTC		Kıbrıs Adası'nın deniz yetki alanlarında KRY tek başına anlaşma yapmaya ve ruhsat vermeye yetkili değildir.
KRY		Kıbrıs Cumhuriyeti BM ve AB üyesi bir "meşru devlet" olarak Kıbrıs Adası'nın deniz yetki alanlarında tek başına anlaşma yapma ve ruhsat verme hak ve yetkisine sahiptir.
TÜRKİYE		KRY Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm bulununcaya kadar deniz yetki alanlarına ilişkin paylaşım-sınırlandırma anlaşmaları yapma hakkına sahip değildir.
YUNANİSTAN		

Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı: Kriz Yönetim Stratejileri

•Saldırgan

•Savunmacı Kriz Yönetim Stratejileri

Uyuşmazlık – Çatışma-Kriz sürecinde Türkiye'nin Hedefindeki Aktör Kim?

Kriz Yönetim Stratejilerinin muhatabı kim olacak?

Krizi tetikleyen söz ve/ya eylemi gerçekleştiren kim ise hedef aktör o'dur.

Bu durumda KRY Kriz Yönetim Sürecinde

Tarafları	Türkiye Hükümet Yapısı	GKRY Hükümet Yapısı	Krizin Tetiklenme Tarihi	Krizin Sona Erme Tarihi
Türkiye-GKRY	Tek Parti	Tek Parti	17 Şubat 2003 (GKRY-Mısır arasında MEB Sınırlandırma Anlaşması imzalanması)	Devam Ediyor

KRİZİN EVRELERİ			
Kriz Öncesi	Tırmanma	Yumuşama	Kriz Sonrası
2001- Doğu Akdeniz'in hidrokarbon açısından zengin olduğu haberlerinin ortaya çıkması, GKRY'nin MEB ile ilgili hazırlıkları başlaması	Ekim 2011 Noble Energy şirketinin sondaj çalışmalarına başlaması	∞	∞

KRİZİN VE KRİZ YÖNETİMİNİN ÖZELLİKLERİ

Krizi Tetikleyen Birim	Krizi Tetikleyen Eylemin Olayın Niteliği	Tehdidin Ciddiyeti	GKRY'nin Kriz Yönetim Stratejisi	Türkiye'nin Kriz Yönetim Strateji	Üçüncü Aktör Müdahalesi
Devlet* * Resmi söyleminde Türkiye Kıbrıs Rum Yönetimi'ni 1960 kurucu antlaşmalarıyla oluşturulan Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanımıyor..	Siyasi Hukuki	Siyasi Ekonomik	Oldu-Bitti Stratejisi	Zorlayıcı Diplomasi Misilleme ve Zamana Yayma	Yunanistan / İsrail / Mısır / Lübnan / BM / AB

KRİZİN TÜRÜ			
Tarafına Göre	Coğrafya	Zamana Göre	Niyete Göre
İki Taraflı	Bölgesel (Doğu Akdeniz)	Gelişen	Tasarlanmış (GKRY)

KRİZ TIRMANMA EĞRİSİ

● tırmanma eğrisi

01.01.2001
11-19.03.2002
19.03.2002
17.02.2003
17.01.2007
26.01.2007
30.01.2007
31.01.2007
2-5.05.2007
04.05.2007
23.07.2007
09.08.2007
28.10.2008
17.12.2010
19.09.2011
21.09.2011
26.09.2011
02.11.2011
11.02.2012
15.02.2012
06.03.2013

KRİZ ÖNCESİ EVRE

TIRMANMA EVRESİ / KRİZ YÖNETİM EVRESİ

KRİZ SONRASI EVRE

Tablo: Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Krizi Süreçsel Özeti

1.1.2001	Petrol arama ruhsatına ilişkin haberlerinin çıkması
11-19.03.2002	Northern Access gemisinin sismik araştırma yapması.
19.3.2002	Türkiye'nin Northern Access gemisinin faaliyetlerini engelleme çabası
17.2.2003	Mısır-GKRY MEB sınırlandırma antlaşmasının imzalanması
17.1.2007	Lübnan-GKRY MEB sınırlandırma anlaşmasının imzalanması
26.1.2007	GKRY petrol arama ruhsat sahası ruhsat ilanı
30.1.2007	Türkiye Dışişleri Bakanlığı'nın Kıbrıs'ın durumuna ve kıta sahanlığı ilanına ilişkin açıklaması
31.1.2007	GKRY'nin BM'ye Mektubu
2-5.05.2007	Türkiye nin Doğu Akdeniz’de tatbikat yapması.
4.5.2007	GKRY ruhsat sahası ihale ilan etmesi
23.7.2007	Türkiye BM daimi temsilcisi eliyle Ban Ki-Moon’a mektup gönderdi
9.8.2007	Türkiye'nin TPAO'ya ruhsat vermesi
28.10.2008	Noble Energy’e ruhsat verilmesi
17.12.2010	GKRY-İsrail MEB Antlaşması
19.9.2011	Noble Energy’nin sondaja başlaması
21.9.2011	Türkiye- KKTC MEB Anlaşması
26.9.2011	Piri Reis'in Kıbrıs etrafına gitmesi
2.11.2011	Türkiye-KKTC arasında KKTC’nin kara ve deniz alanlarında sahip olduğu ruhsat alanlarını kapsayan bir Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşımı Sözleşmesi imzalanması
11.2.2012	GKRY'nin 2. tur ihale ilanı
15.2.2012	Türkiye'nin 2. tur ihaleyi protestosu
6.3.2013	Mısır’ın GKRY ile MEB Antlaşmasını askıya aldığına ilişkin haberler

Tarafımızdan Hazırlanmıştır.

Kriz Yönetiminin Özellikleri

Zorlayıcı Diplomasi Stratejisinin uygulandığı dönemde Türkiye'nin meşruiyetinin dayanağı ve kıyıdaş ülkelerle ilişkilerin düzeyi

BM Genel Sekreteri'nin çözüm girişimlerini desteklemesi ve Kıbrıs sorununun yakın zamanda çözüleceğine dair beklentiler,

Merkezi devletin hükümrانlık alanına giren bir konuda adadaki toplumlardan herhangi birinin tek yanlı girişimlerle statü oluşturmamacağı,

2010 Öncesinde Türkiye'nin Kıyıdaş Ülkelerle İlişkileri Bakımından Denge		
Kıbrıs Rum Yönetimi ile Anlaşma İmzalayan	Türkiye'nin Görüşlerine Anlayışla Yaklaşan	
Mısır		
Lübnan	(Türkiye'nin girişimi ile anlaşma onaylanmadı)	
	Suriye	
	İsrail	
	Libya	

2010 Sonrasında Türkiye'nin Kıyıda Ülkelerle İlişkileri Bakımından Denge		
Kıbrıs Rum Yönetimi ile Anlaşma İmzalayan	Türkiye'nin Görüşlerine Anlayışla Yaklaşan	Türkiye ile İlişkilerinin Düzeyi
Mısır		Soğuk Büyükelçiler Karşılıklı Geri Çekildi Elçi-Müsteşar/ Geçici İşgüder (2 Aralık 2013)
Lübnan	(Türkiye'nin girişimi ile anlaşma onaylanmadı)	
	Suriye	Soğuk Büyükelçiler Karşılıklı Geri Çekildi
İsrail		Soğuk II. Katip / Geçici İşgüder (21 Kasım 2011)

KRY'nin tırmandırma eylemleri ile Türkiye'nin dış politika gündemi arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

Örneğin:

KRY'nin Eylemi	Türkiye'nin Dış Politika Gündemi		
2003 Mevzuat Değişikliği	??		
2003 Ruhsat	??		
Mısır ile MEB Anlaşması	??		
Lübnan ile MEB Anlaşması	??		
2. Ruhsat İlanı	??		
İsrail ile MEB Anlaşması	??		

Türkiye ile Kıbrıs Rum Yönetimi arasındaki gerginliği “çatışma evresi” olarak nitelersek ilişkilerin düzeyini “çatışma”dan “kriz”e yükseltecek “tetikleyici eylem ne olabilir?

KRY’nin güney-güneydoğusunda yer alan kıyıdaş ülkelerle yapmış olduğu MEB/kıta sahanlığı anlaşmalarından bir benzerini Yunanistan ile yapması durumu Türkiye açısından “kriz” olarak kabul edilebilir mi?

KRY-YUNANİSTAN MEB Anlaşması?

Böyle bir olasılığın gerçekleşmesi durumunda Türkiye’nin olası tepkisi ne olur?

Türkiye şimdiden Doğu Akdeniz’de MEB ilan ederse sonuçları ne olur? Ege’deki tezlerimize etkisi

Tepkiler???

Önleyici Tırmandırma Stratejisi

Türkiye – KKTC yan sınırını oluşturan MEB anlaşmasının imzalanması (Sertaç Hocanın Önerisi)

Türkiye'nin Önleyici Tırmandırma Stratejisi

Türkiye – KKTC yan sınırını oluşturan MEB anlaşmasının Türkiye-KKTC arasında imzalanması
(Sertaç H. Başeren Önerisi)

Olası etki ve sonucu:

- Bu stratejinin uygulanması ile KRY-Yunanistan arasında gerçekleştirilebilecek bir MEB anlaşmasının daha ilan edilmeden Türkiye tarafından kabul edilmemiş olduğu gösterilmiş olacaktır.
- Hidrokarbon kaynaklarının varlığı ve verimliliğine dair daha inandırıcı veriler bulunan Türkiye'nin MEB ruhsat alanlarındaki hak ve çıkarlarını, hükümlerlik iddialarını somutlaştıracaktır.
- Ayrıca Kıbrıs'ta KRY müzakerecilerinin müzakere masasını terk etmiş olmalarıyla ortaya çıkan ortamda yeniden müzakerelerin başlatılabilmesi ve Kıbrıs Rum tarafının tutumunu değiştirmesi için baskı yaratılabilecektir. (Masadan kalkan masaya dönmek için bedel öder !)

- Doğu Akdeniz’de Kıbrıs Adası’nın güney – güneydoğusunda hidrokarbon kaynaklarının varlığına rağmen ekonomik açıdan yapılacak uluslararası yatırımları kârlılığa dönüştürmekten uzak oluşu dikkate alındığında KRY’nin ruhsat ve sondaj girişimlerinin, kıyıdaş ülkelerle MEB anlaşmaları imzalamasının daha çok siyasi beklentilerini karşılamaya dönük olduğu söylenebilir.

- Türkiye [+KKTC]– KRY[+Yunanistan] arasında ortaya çıkan deniz yetki alanları uyuşmazlığının “dış politika krizi”nden “uluslararası kriz”e dönüşme olasılığı var mıdır?

- ABD
- RF
- Çin
- İngiltere
- İsrail
- Mısır
- AB
- BM

- Uluslararası sistem ve/ya bölgesel alt sistem düzeyindeki rekabet ve çatışmalar Türkiye [+KKTC]– KRY[+Yunanistan] arasında ortaya çıkan deniz yetki alanları uyuşmazlığını nasıl etkiler?

- Arap Baharı
- RF ve Çin’in artan bölgesel etkisi
- Radikal İslami hareketler ve Suriye-Irak’ın istikrarsızlığı
- AB’nin azalan etkisi
- İsrail-Filistin mücadelesinin seyri
- Enerji kaynakları rekabeti
- Artan istihbarat rekabeti
- Bölgesel silahlanma yarışı

Seçenekler

Birleşik bir Kıbrıs devleti oluşturulamıyorsa bu durumda:

İki ayrı bağımsız devletin varlığı kabul edilir.

Kıbrıs Türk Devleti

Kıbrıs Rum Devleti

Kıbrıs Adası'nın deniz yetki alanlarına ilişkin uyuşmazlık bundan nasıl etkilenir?

- Adanın deniz yetki alanları öncelikle Ada devletlerinin yan sınırları esas alınarak çizilecek deniz sınırlarına göre saptanır.
- Kıyıdaer ülkeler karşılıklı kıyılar arasındaki sınırları müzakerelerle saptarlar.
- Türkiye bu durumda hem Kıbrıs Türk Devleti ile hem de Kıbrıs Rum Devleti ile ayrı ayrı anlaşmalar yaparak deniz yetki alanlarını saptar. [Ada'da iki ayrı devletin Rum-Yunan tarafında kabul edilmesi durumunda Türkiye Kıbrıs Rum Devleti'ni tanıyabilir.]

Seçenekler

Birleşik bir Kıbrıs devleti oluşturulamıyorsa bu durumda:

Mevcut durum olduğu gibi sürer... **Çatışma ve krizlerin ortaya çıkma olasılığı artar...**

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Uluslararası tanınma talebini sürdüren)

“Kıbrıs Cumhuriyeti” (Uluslararası toplumun tanıdığı fakat çözümsüzlüğün sorumlusu)

Kıbrıs Adası’nın deniz yetki alanlarına ilişkin uyuşmazlık bundan nasıl etkilenir?

- Adanın deniz yetki alanlarının saptanmasında her iki toplumun da hak ve çıkarları olduğu iddiası sürdürülür. KRY’nin tek yanlı girişimleri fiili/hukuki misillemelerle dengelenmeye/caydırılmaya çalışılır.
- Kıbrıs sorununa kalıcı çözüm bulununcaya değin tarafların tek yanlı fiili durum oluşturma faaliyetlerinden uzak durmaları gerektiği kabul ettirilmeye çalışılır. (Şimdiye değin başarılı olmadı!)
- Adanın güneyindeki deniz yetki alanlarının saptanmasındaki iddiadan vazgeçilir. Bağımsızlık, tanınma ve kalkınmaya odaklanılır. KKTC’nin egemenlik sınırları üzerinde deniz yetki alanlarının işletilmesi seçenekleri gerçekleştirilir. (Yeniden birleşme olasılığını tamamen dışlamak gerekmez)

- Teşekkürler....

-

Sorular???